

Prof. univ. dr. **Carmen-Silvia Paraschiv**
(coordonator)

Cătălin Marin

Drept procesual penal.

Partea specială

Caiet de seminar

Capitolul al V-lea. Dispoziții generale privind judecata. Judecata în primă instanță

§1. Dispoziții generale privind judecata

Prevederile art. 349-370 C. proc. pen. referitoare la îndatoririle instanței de judecată sau, după caz, ale președintelui de complet, la activitatea acestor subiecți procesuali nu au natura unor principii fundamentale, ci constituie *regulile generale* în conformitate cu care se desfășoară orice judecată, acestea având aplicabilitate independent de tipul de judecată (atât la judecata în primă instanță, cât și la judecata în căile de atac ordinare și extraordinare) sau de gradul instanței judecătorești (judecătorie, tribunal, curte de apel sau Înalta Curte de Casație și Justiție).

În situația în care dispozițiile speciale care reglementează un anumit tip de judecată nu sunt suficiente, acestea se vor completa cu regulile generale prevăzute în art. 349-370 C. proc. pen.

Pe lângă regulile de bază ale procesului (reglementate în art. 2-12 C. proc. pen.), există și anumite **principii specifice fazei de judecată**, respectiv: *publicitatea, nemijlocirea, contradictorialitatea și oralitatea*.

1.1. Principii specifice fazei de judecată

1.1.1. Publicitatea

Principiu constituțional, ce consacră dreptul oricărei persoane de a participa la ședința de judecată, garantând normala desfășurare a judecății^[1].

Ședința de judecată este publică, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Ședința desfășurată în camera de consiliu nu este publică [art. 352 alin. (1) C. proc. pen.].

^[1] C.S. PARASCHIV, *Fișe de procedură penală pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2019, p. 535.

Nu pot asista la ședința de judecată:

- minorii sub 18 ani; **excepție** – în cazul în care aceștia au calitatea de părți sau martori;
- persoanele înarmate; **excepție** – personalul care asigură paza și ordinea.

Potrivit art. 352 alin. (3) și (4) C. proc. pen., **instanța de judecată poate declara ședință nepublică**, pentru o anumită parte a judecării cauzei sau pentru tot cursul judecării cauzei, în următoarele situații:

- dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat;
- dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere moralei;
- dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere demnității sau vieții intime a unei persoane;
- dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere intereselor minorilor;
- dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere intereselor justiției;
- dacă prin audierea unui martor în ședință publică s-ar aduce atingere siguranței ori demnității sau vieții intime a acestuia ori a membrilor familiei sale;
- dacă o audiere în public ar pune în pericol confidențialitatea unor informații.

De asemenea, ședința de judecată este declarată nepublică pentru tot cursul său:

- a) din oficiu sau la solicitarea expresă a persoanei vătămate ori a procurorului, dacă persoana vătămată este minoră și este victima uneia dintre infracțiunile prevăzute la art. 197, art. 199, art. 209-216¹, art. 218, art. 218¹, art. 219, art. 219¹, art. 221, art. 222, art. 223 și art. 374 C. pen. [art. 352 alin. (3¹) C. proc. pen.];
- b) la solicitarea expresă a persoanei vătămate sau a procurorului, dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane [art. 352 alin. (3²) C. proc. pen.].

Declararea ședinței nepublice se face, de regulă, în ședință publică, după ascultarea [art. 352 alin. (5) C. proc. pen.]:

- părților prezente;
- persoanei vătămate;
- procurorului.

Sunt însă și situații de excepție în care **legiuitorul instituie nepublicitatea** ședinței de judecată, fără să mai fie nevoie ca instanța să declare ședința nepublică. În timpul cât ședința este nepublică nu sunt admise în sala de ședință decât părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și celelalte persoane a căror prezență este autorizată de instanță [art. 352 alin. (6) C. proc. pen.].

Președintele completului are îndatorirea de a aduce la cunoștința persoanelor ce participă la judecata desfășurată în ședință nepublică **obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor** obținute pe parcursul procesului [art. 352 alin. (8) C. proc. pen.].

Ca regulă generală, părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și experții desemnați în cauză au **dreptul de a lua cunoștință de actele și conținutul dosarului**. Cu toate acestea, în cursul judecății instanța poate impune anumite **restricții**, respectiv:

- accesul la dosar;
- înregistrarea audio sau video^[1];
- interzicerea publicării și difuzării, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor, în condițiile prevăzute de lege pentru declararea ședinței nepublice.

Potrivit art. 352 alin. (10) C. proc. pen., informațiile de interes public din dosar se comunică în condițiile legii, respectiv în condițiile Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public^[2]. Precizăm însă că și aceasta prezintă anumite restricții, prevăzute de art. 12

^[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, 2019, p. 537.

^[2] M. Of. nr. 663 din 23 octombrie 2001.

din Legea nr. 544/2001, astfel că **se exceptează de la accesul liber al cetățenilor** următoarele informații:

- informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, dacă fac parte din categoriile informațiilor clasificate, potrivit legii;
- informațiile privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii;
- informațiile privind activitățile comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere dreptului de proprietate intelectuală ori industrială, precum și principiului concurenței loiale, potrivit legii;
- informațiile cu privire la datele personale, potrivit legii;
- informațiile privind procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare, dacă se periclitează rezultatul anchetei, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei efectuate sau în curs de desfășurare;
- informațiile privind procedurile judiciare, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces;
- informațiile a căror publicare prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor.

1.1.2. Oralitatea

Prin natura sa specifică, rezultată din coroborarea dispozițiilor legale, oralitatea reprezintă o garanție a judecății, deoarece dă posibilitatea tuturor participanților în cauza penală să formuleze cereri oral, să invoce excepții prin care, pe de-o parte, își valorifică drepturile procesuale, iar, pe de altă parte, își justifică poziția procesuală^[1].

^[1] C.S. PARASCHIV, M.G. TEODORESCU, A.S. NICOLESCU, *Drept procesual penal. Par- tea generală. Note de curs*, ed. a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2023, p. 27.

Oralitatea este un principiu specific fazei de judecată, care semnifică faptul că întreaga activitate desfășurată pe parcursul acesteia se realizează oral, verbal, prin „viu grai”^[1].

Pentru a consolida prezența acestui principiu în faza de judecată, precizăm doar câteva activități care sunt fundamentate pe baza sa:

- strigarea cauzei și apelul celor citați (art. 358 C. proc. pen.);
- audierea inculpatului (art. 378 C. proc. pen.);
- audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente (art. 380 C. proc. pen.);
- ultimul cuvânt al inculpatului (art. 389 C. proc. pen.);
- pronunțarea hotărârii (art. 405 C. proc. pen.).

Nerespectarea oralității poate atrage sancțiunea nulității relative.

1.1.3. Nemijlocirea

Reprezintă obligația instanței de judecată de a îndeplini în mod direct toate actele procesuale și procedurale care dau conținut ședinței de judecată^[2]. Acest principiu presupune că judecata cauzei se face în fața instanței constituite conform legii și exprimă cerința ca instanța de judecată care urmează să soluționeze cauza să ia cunoștință **direct, nemijlocit** de probele administrate, precum și de cererile și concluziile puse de către procuror, persoana vătămată și părțile din proces, personal sau prin apărătorii lor. Percepând direct probele, judecătorii au o mai mare capacitate de a afla adevărul decât dacă ar percepe aceste probe din documentele în care au fost consemnate; ascultând părțile, persoana vătămată, martorii, membrii completului de judecată pot interveni pentru a lămuri ceea ce li se pare nelămurit, a completa și preciza toate faptele și împrejurările de fapt^[3].

Nemijlocirea constă în obligația instanței de a îndeplini în mod direct toate actele procesuale și procedurale care dau conținut ședinței de judecată^[4]. „Din această definiție se desprinde concluzia că nemijlocirea este

[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, 2019, p. 533.

[2] C.S. PARASCHIV, M.G. TEODORESCU, A.S. NICOLESCU, *op. cit.*, p. 26.

[3] GR.GR. THEODORU, *Tratat de drept procesual penal*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 764.

[4] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea specială...*, p. 148.

caracteristică fazei de judecată pe toată întinderea ei. În acest sens, instanța de judecată, actorul principal al acestei faze procesuale, intră în contact direct, nemijlocit cu toate probele administrate în cauză, începând cu procedura de cameră preliminară și terminând cu stadiul procesual al deliberării, care se desfășoară în baza evaluării unui probatoriu la care accesul a avut loc direct și care conduce la rezolvarea cauzei, pronunțarea, redactarea și comunicarea hotărârii judecătorești”^[1].

Aplicarea principiului nemijlocirii în faza de judecată este într-o strânsă legătură cu necesitatea asigurării **continuității completului de judecată**, întrucât, conform art. 354 alin. (2) teza I C. proc. pen., completul de judecată trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei. De asemenea, există și o *excepție* de la această regulă prevăzută de legiuitor în teza a II-a a aceluiași alineat, potrivit căruia, atunci când acest lucru nu este posibil, **completul se poate schimba până la începerea dezbaterilor**. În situația în care intervine o schimbare în compunerea completului de judecată după începerea dezbaterilor, aceasta va atrage *reluarea dezbaterilor* [art. 354 alin. (3) C. proc. pen.].

1.1.4. Contradictorialitatea

Această trăsătură a judecății reprezintă una dintre garanțiile implicite ale desfășurării unui proces echitabil, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului statuându-se că dreptul la o procedură contradictorie implică, în esență, posibilitatea pentru părțile unui proces penal de a lua cunoștință și de a discuta toate piesele și observațiile prezentate instanței^[2].

Principiul contradictorialității este definit prin obligația instanței de a pune în discuție cererile procurorului, ale părților sau ale celorlalți subiecți procesuali, precum și excepțiile ridicate de aceștia sau din oficiu^[3].

[1] *Ibidem*.

[2] C.S. PARASCHIV, M.G. TEODORESCU, A.S. NICOLESCU, *op. cit.*, p. 26.

[3] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, 2019, p. 534.

Contradictorialitatea este rezultatul separării principalelor funcții procesuale prin acordarea unor drepturi egale tuturor subiecților care au interese contrare în rezolvarea cauzei penale, în ceea ce privește discutarea probelor^[1].

Principiul contradictorialității dă curs respectării unui alt principiu nereglementat în mod expres în legislația națională, ce stă la baza desfășurării procesului penal și care decurge din caracterul echitabil al procesului penal (art. 8 C. proc. pen.) – principiul egalității armelor^[2]. Amintim că acest principiu este consacrat în Convenția europeană a drepturilor omului, precum și în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și presupune un tratament lipsit de discriminare al participanților, fie că se află de partea acuzării sau de partea apărării. „Deși cerința contradictorialității nu se regăsește în mod expres în art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, Curtea Europeană a analizat, în numeroase decizii de caz, respectarea contradictorialității, ca regulă de bază a ședinței de judecată. În acest sens, s-a statuat că sunt asigurate condițiile necesare desfășurării contradictorii a judecății în cazul în care procurorul și părțile au posibilitatea de a lua cunoștință și de a dezbate probele, cererile ori excepțiile invocate de adversari”^[3].

Locul unde se desfășoară judecata: judecata se desfășoară la sediul instanței; pentru motive temeinice, instanța poate dispune ca judecata să se desfășoare în alt loc.

Participanții la judecată: publicitatea, oralitatea și contradictorialitatea, ca principii specifice fazei de judecată implică prezența atât a organelor judiciare, cât și a părților, a persoanei vătămate și a altor subiecți procesuali care pot ajuta la buna rezolvare a cauzei penale.

Rolul instanței de judecată: soluționarea cauzei deduse judecății cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii.

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea specială...*, p. 150.

[2] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, 2019, p. 535.

[3] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea specială...*, p. 152.

Instanța judecă în complet de judecată a cărui compunere este prevăzută de lege. Instanța poate soluționa cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, dacă inculpatul solicită aceasta și recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa prin rechizitoriu și dacă instanța apreciază că probele sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, cu excepția cazului în care acțiunea penală vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață [art. 349 alin. (2) C. proc. pen.];

Participarea^[1] *procurorului la faza de judecată este obligatorie*, sub sancțiunea nulității absolute; în cursul judecății, procurorul exercită rol activ, în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale; acesta formulează cereri, ridică excepții și pune concluzii; când apreciază că există vreuna dintre cauzele care împiedică exercitarea acțiunii penale, procurorul pune, după caz, concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal.

1.2. Pregătirea ședinței de judecată

Președintele completului de judecată are îndatorirea să ia din timp toate măsurile necesare pentru ca la termenul de judecată fixat judecarea cauzei să nu sufere amânare. În acest scop, dosarele repartizate pe complete în mod aleatoriu vor fi preluate de președintele completului, care va lua măsurile necesare în scopul pregătirii judecății, astfel încât să se asigure soluționarea cu celeritate a cauzei.

În cazurile în care asistența juridică este obligatorie, președintele completului va lua măsuri pentru desemnarea avocatului din oficiu.

În situația în care în aceeași cauză au calitatea de inculpat atât persoana juridică, cât și reprezentanții legali ai acesteia, președintele verifică dacă inculpatul persoană juridică și-a desemnat un reprezentant, iar în caz contrar, procedează la desemnarea unui reprezentant, din rândul practi-

[1] Neparticiparea procurorului la judecată sau la alte proceduri penale se poate materializa nu doar prin absența sa fizică de la judecată, ci și prin omisiunea acestuia de a pune concluzii în cauza penală la judecarea căreia este prezent.

cienilor în insolvență. De asemenea, președintele verifică îndeplinirea dispozițiilor privind citarea și, după caz, procedează la completarea ori refacerea acestora.

Președintele completului se îngrijește ca lista cauzelor fixate pentru judecată să fie întocmită și afișată la instanță, cu 24 de ore înaintea termenului de judecată. La întocmirea listei se ține seama de data intrării cauzelor la instanță, dându-se întâietate cauzelor în care sunt deținuți sau arestați la domiciliu și celor cu privire la care legea prevede că judecata se face de urgență.

1.3. Citarea părților și a altor persoane la faza de judecată

Judecata poate avea loc numai dacă persoana vătămată și părțile sunt legal citate și procedura este îndeplinită [art. 353 alin. (1) C. proc. pen.]; fiind îndeplinită procedura de citare, se garantează posibilitatea exercitării dreptului la apărare și, de asemenea, se conferă substanță regulii de bază a aflării adevărului.

Inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente și, după caz, reprezentanții legali ai acestora se citează din oficiu de către instanță; instanța poate dispune citarea altor subiecți procesuali atunci când prezența acestora este necesară pentru soluționarea cauzei, conform art. 353 alin. (1) C. proc. pen.

Înfățișarea persoanei vătămate sau a părții în instanță, în persoană sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată, acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare.

Partea sau alt subiect procesual principal prezent personal, prin reprezentant sau prin apărător ales la un termen, precum și acela căruia, personal, prin reprezentant sau apărător ales ori prin funcționarul sau persoana însărcinată cu primirea corespondenței, i s-a înmănat în mod legal citația pentru un termen de judecată nu mai sunt citați pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene, cu excepția situațiilor în care prezența acestora este obligatorie. Militarii și deținuții sunt citați din oficiu la fiecare termen.

Pentru primul termen de judecată, persoana vătămată se citează cu mențiunea că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești.

Neprezentarea persoanei vătămate și a părților citate nu împiedică judecarea cauzei. Când instanța consideră că este necesară prezența uneia dintre părțile lipsă, poate lua măsuri pentru prezentarea acesteia, amânând în acest scop judecata.

Pe tot parcursul judecății, persoana vătămată și părțile pot solicita, oral sau în scris, ca judecata să se desfășoare în lipsă, în acest caz nemai-fiind citate pentru termenele următoare.

Când judecata se amână, părțile și celelalte persoane care participă la proces iau cunoștință de noul termen de judecată. La cererea persoanelor care iau termenul în cunoștință, instanța le înmânează citații, spre a le servi drept justificare la locul de muncă, în vederea prezentării la noul termen.

În vederea derulării cu celeritate a procedurilor, legiuitorul a reglementat procedura de *preschimbare a termenului* [art. 353 alin. (10) C. proc. pen.]. Preschimbarea termenului se dispune pe cale grațioasă, prin rezoluția judecătorului în camera de consiliu și fără citarea părților. Acestea vor fi citate de îndată pentru noul termen fixat.

1.4. Participarea persoanei vătămate, a părților și a altor persoane la judecată și drepturile acestora

Dispozițiile art. 364 alin. (1) C. proc. pen. stabilesc, cu titlu de principiu, că judecata cauzei are loc *în prezența inculpatului*. Aducerea inculpatului aflat în stare de deținere la judecată este obligatorie. Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la judecată prin videoconferință, la locul de deținere.

Judecata poate avea loc în lipsa inculpatului dacă acesta este dispărut, se sustrage de la judecată ori și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cu-